

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅՈՑ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ ԴԱՐԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Բ. Մաա

Նոր Շրջան

Ս. Յակոբի Վերակառուցումը

ԺԸ. դարու ընթացքին Սրբոց Յակոբեանց Մայր Տաճարը եւ յարակից մատուռները կը պատուին Կուտիմայի (Բեօթաիիա) ընտիր յախնապակիներով: Ս. Էջմիածնի եկեղեցին պատուած է նաեւ պատկերազարդ եւ գունաւոր յախնապակիներով: Անոնք կը ներկայացնեն Հին եւ Նոր Կտակարանի դրուագներ եւ փոքր թիւով այլ սուրբերու նկարներ: (Kutahya Tiles and Pottery from the Armenian Cathedral of St. James, Jerusalem", John Carswell & C.J.F. Dowsett, Two Volumes; Oxford, 1972):

18րդ դարուն Գրիգոր Շղթայակրի պատրիարքութեան ընթացքին Ս. Յակոբեանց Մայր Տաճարը առատօրէն կը նոխանայ նաեւ զգեստներով եւ եկեղեցական սպասներով: Այս եկեղեցական զգեստները, սպասները եւ այլ վարագոյներ, գոգնոցներ, եւ ծածկոցներ բոլորն ալ անշուշտ նուիրուած են հայ ուխտաւորներու կողմէ: Հայ արուեստի հարուստ հաւաքածոյին մեծ նպաստ բերող մասունքներ են:

1750-51ի ընթացքին Կ. Պոլսէն Նրուսաղէմ կու գայ Կ. Պոլսոյ նախկին Պատրիարք Յակոբ Նալեան որպէս ընտրուած Պատրիարք Նրուսաղէմի, իրեն հետ միասին կու գայ նաեւ Նաղուպ (Յակոբ) Ամիրա Ակնցի: Ս. Յակոբայ Վանքին եւ եկեղեցիին նուիրատուութիւններ կ'ընեն եւ նորոգել կու տան Ս. Յակոբեայ մէջ Ս. Մակար Հայրապետի գերեզմանը՝ մէջը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կարեւոր մասունք մը թաղելէ ետք:

1765ին Կարապետ Բ. Պատրիարք

Գանձակեցի սալարկել կուտայ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ տանիքը եւ որուն յիշատակարանն է.- «Աստուծով: Ես մեղապարտ Կարապետ իբր պատրիարք Սրբոյ Գահիս յերուսաղէմ այս եկեղեցւոյ տանիս սալել ետու ընդ այլոցն այս մէկ քարս իմով ձեռամբ եղի աստ ՌՄԺԴ (1765) թուին, որք հանդիպիք տաք զողորմին»:

1769ին Կարապետ Պատրիարքի կտակին համաձայն կը շինուի ոսկեայ, գոհարակամբ, ծանրագին եւ թանկագին քարերով ձեռաց խաչ մը ի յիշատակ Ս. Յակոբայ տաճարին: Սոյն ձեռաց խաչի, յիշատակարանն է.- «Մինեցաւ ոսկեայ եւ գոհարակամբ Սր. խաչս յարդեաց Տեառն Կարապետի հանգուցեալ Պատրիարքին ըստ կտակին իւրոյ ի լինել յիշատակ յԱթոռն իւր ի Սր. Նրուսաղէմ ի գլխադիր Տաճարի Սրբոյն Յակոբա ի ՌՄԺԸ (1769)ին»: (Ս. Յակոբայ Գանձատուն):

1796ին կը շինուին Ս. Մակարի Դասին Պատրիարքական Աթոռի եւ դասի երկաթեայ ճաղերը, նուիրատուութեամբ Վանքի Քարգաման Վանեցի միւի. Աւստիսին (Տ.Հ.Թ. Սաւալանեանց, «Պատմ. Նշդէմ.», Բ. Հատոր, էջ 1224):

Ս. Էջմիածին եկեղեցւոյ դասերու երկաթեայ ճաղերը շինուած են 1798ին «Ի Պատրիարքութեան Աթոռոյս Մեծի Սրբոյն Նրչանիկ եւ Սրբազան ՏՆ. Պետրոսի շինեցաւ երկաթեայ վանդակա գովելի սրբոյն Էջմիածնի Տաճարի արդեամբ մարաշցի Արքահամ Նախկնպոսի եւ Սրբոյ

Գահիս հարազատ միաբանի յիշատակ հոգեւոր եւ մարմնաւոր իւրոցն ծնողի. յիշեցեմ եւ ասացեմ Ա՛ծ. ողորմի. ՌՄԽԵ (1798) քուին Յունիսի Ա.ին»:

1805ին Թէոդորոս Բ. Վանեցի պատրիարք նորոգութիւններ կը կատարէ Ս. Ստեփանոսի մատրան մէջ: Սոյն մատրան մէջ բուրվառներու երկաթեայ պահարանին վերեւ ապակիայ շրջանակի մէջ կայ հետեւեալ յիշատակարանը. — «Ի Պատրիարքութեան Արքիպանծ Տ՛ն. Թէոդորոսի վանեցոյն ոսկեզօծ խաչկալս Ս՛ր. Լուսաւորչին, եւ Ս՛ր. Ստեփանոսին եւ Սր. Կիւրղին եւ Ս՛ր. Աւագանին եւ Սր. Սարգսին եւ Սր. Մինասայ նորոգեցաւ տախտակամած մէջի կամարօքն եւ Լուսամտով եւ է յիշատակ հոգեւոր եւ մարմնաւոր ծնողաց հոգոց նորին եւ ազգիս հայոց: Ի ՌՄԽ (1805) քվին»:

Այս շրջանին կը շինուին Ս. Յակոբայ գաւիթի երկաթեայ գեղեցիկ ռնով աշխատցուած ճաղերը: Անոնց յիշատակարանները ի յայտ եկան 1986ին երբ անոնք մաքրուեցան եւ նոր ի նորոյ ներկուեցան ձեռամբ տիար Խաչիկ Պալլէմեանի, Միհրան Արկ. Գնըզըրեանի եւ Տրց. Մովսէս Օֆմէզեանի: Հաղերու յիշատակարանները կոշակներու դիմաց, ճաղ դուռի վրայի յիշատակարան. — «Յաջողութեամբ Աստուծոյ Քրիստոսադիր Աթոռոյս գաւթիս երկաթեայ ճաղս շինեցաւ ի Պատրիարքութեան Տեառն Թէոդորոսի Վեհին արդեամբ Սրբոյ Գահիս հարազատ քարգման մահտեսի Աւետիսի վանեցոյ. ի յիշատակ ծնողացն իւրոց ի վայել ազգիս Հայոց. ՌՄԽ (1805) ք. »: Բ. Յիշատակարան Ս. Մակարի դրան դիմաց, ճաղ դուռի վրայ. — «Յաջողութեամբն Աստուծոյ Քրիստոսադիր Աթոռոյս լայնատարած գաւթի երկաթեայ ճաղս շինեցաւ ի Պատրիարքութեան Տեառն Թէոդորոսի Արքիպանծ Վեհին, արդեամբ

Սրբոյ Գահիս հարազատ քարգման մահտեսի Աւետիսի վանեցոյ. ի յիշատակ հոգեւոր եւ մարմնաւոր ծնողացն իւրոց. ի վայելումն Տեառնական ուխտատուաց եւ համայն ազգիս Հայոց. ՌՄԽ (1805) ք. »:

1866ին կը շինուի Ս. Յակոբայ Տաճարի վերնատունը — ստորեւ կառուցման յիշատակարանը. — «Շինեցաւ վերն տունս յամի Տոն. 1866ի Պա՛րգե. Գրգ՛րի Ար՛քեպա.ի»:

Նոյն տարեշրջանին ամբողջութեամբ կը ծծկուի նաեւ Սր. Յակոբայ Մայր Տաճարը. յիշատակարանը կը գտնուի փոքր Ատեանի առաստաղին վրայ. — «Նայե՛» ընդ արդարն Յակոբ, ծծկեցաւ յամի Տեառն 1866, ԳԷԲ ՊՏԳ (Գաբրիէլ Պատրիարք)»:

1847ին Կիրակոս Պատրիարք Երուսաղէմացի նորոգել տուած է Ս. Յակոբայ Եկեղեցոյ խորաններու ոսկեզօծ խաչկալները:

Կը պատմուի թէ 12 Ապրիլ 1848ին լոյս հրաշք մը կը կատարուի Ս. Յակոբի մէջ (Երուսաղէմի «Գրպանի Օրացոյց», յաւելուած, 1940, էջ 228):

1868ին նուիրուած է Ս. Յակոբի գանգալատան խոշոր գանգը. վրայի յիշատակարանն է. — «Նուիրեաց Երեսնցի Մհի. Պօղոս Յակոբե՛ն Խաչատրեանց, Գլխադիր Սր. Յակոբ Եկեղեցոյն Հայոց որ յԵրուսաղէմ ի 1868 ամի Տեառն ի 5 Յունիսի»:

Իսկ միջակ գանգը բերուած է 1928ին ըստ վրայի արձանագրութեան «Աթոռ Առաքելական Սրբոց Յակոբեանց Երուսաղէմ 1928»:

ԲԱՄՍԵՂ ՎՊԻ. ԳԱԼԷՄՏԵՐԵՍՆ

(շարունակելի)